

„Veledub“ – největší dub Třeboňska (*J. Turek*).

II.

*Pane, ať jsi stéblo trávy
nebo obyčejný list
prosím dej, ať aspoň trochu umím
ve tvých vzkazech číst,
prosím dej, ať řeči stromů
aspoň trochu rozumím,
ať vědí, že se učím a že nic neumím...*

Hana a Petr Ulrichovi „Modlitba“

Takové krátké slovo

Václav Větvíčka

Takové krátké slovo *strom* – a přesto z něho přímo slyšíte velikost. Majestát, který strmí do výše. Jen málo slovanských jazyků používá podobný výraz. Zpravidla se spokojí s jinou charakteristikou, jako třeba polština (*drzewo*) nebo ruština (*дерево*).

Strom můžeme považovat za nejdokonalejší výtvar přírody v oboru botaniky. A to z různých důvodů, například v dřevě stromů, v letokruzích, je jako v drážkách gramofonové desky vepsán celý život stromu i to, co se dělo okolo něho. A tak můžeme vytvořit časovou křivku třeba 1 000 a více let.

Nejstarším žijícím stromem na Zemi je patrně severoamerická borovice dlouhověká, jejíž věk byl v roce 2012 pomocí letokruhů odhadnut na 5 060 let. Dosud změřené sekvojovce obrovské nejsou starší 2 000 let, ostatní dřeviny se pohybují pod hranicí 1 000 let. Naši současníci se díky lidskému snažení dožijí sotva junáckého věku. Jaký to nevděk. Vždyť strom do slova a do písmene provázel člověka od kolébky do hrobu. První a poslední schránka, v níž jsme našli útočiště, byla ze dřeva. Kolébka i rakev. Ve službách člověka byl ovšem strom po celý lidský život. Možná jste ani nevěděli, že jabloně jsou patrně nejstaršími ovocnými stromy využívanými člověkem.

S výjimkou právě zmíněných ovocných však stromy musely pro lidské potřeby obětovat život. Toho si naši

předchůdci byli natolik vědomi, že jim nikdo nemusel připomínat: Sázej stromky pro potomky. Oni to věděli, věděli, jak rychle a snadno se strom porazí a jak pomalu roste. Ani ono známé úsloví o melounu a stromu jim nikdo nemusel připomínat. Věděli, že chce-li mít Pánbůh meloun, stačí mu tři měsíce. Chce-li ale dub, potřebuje tři sta let. Lidský věk i rozměr jsou se stromy jen obtížně srovnatelné.

Stromy plní i jiné funkce než ryze užitkové nebo čistě estetické. Kdysi jsem byl dotázán: Kolik listů má strom? Inu, jeden až mnoho. Tak mnoho, že porazí-li se osmdesátiletý buk, nahradilo by jeho listový aparát, onu továrnu na čistý vzduch, teprve 1 500 mladých 8–10letých boučků.

Jen výjimečně stojí stromy přirozeně samy. Většinou vytvářejí porosty, lesy. Lužní, horské, pralesy i háje. Doubravy, olšiny, bučiny i smrčiny. Každý z takových porostů je zase svědkem nebo dokladem souhry přírodních podmínek, klimatu, substrátu... Na většině míst Země je les konečným, závěrečným stadiem vývoje vegetačního krytu.

V zapojeném lese si ovšem člověk sotva uvědomí onu majestátnost stromů. Na tu je třeba mít odstup – jako tomu bylo u Semtínské lípy. Tam, kde má strom dost místa, aby ukázal, co umí. Příkladem může být architektura koruny stromů – v ní je mnoho zajímavého, ba přímo symbolického: touha po věčné mladosti.

V koruně každého stromu lze najít tři zóny: tu nejstarší, „stromovou“, tvoří starší, silné kosterní větve, tedy jakési malé stromy. Tu druhou, mladší, tvoří ohebné, slabší a někdy až prutnaté větve a větévky. Je to jakési stadium středního věku, fáze nebo zóna „keřová“. A v té nejmladší, na samé periferii koruny, se z přezimujících pupenů

objevují každé jaro znovu rašící listy, květy a větévky. Je to stadium plné života, „bylinné“, v němž je každý strom každý rok zase veselým dítětem.

Konečně je tu i sám název: koruna stromu. Jen král mezi rostlinami může mít korunu.

A tím králem je právě strom.

Koruna stromu

Marie Hrušková

Královská koruna sama o sobě neustavuje autoritu, záleží na tom, kdo ji nosí. U lidí bohužel od nepaměti platí, že korunovaný vládce přikazuje a lidem nezbyvá než poslechnout. Koruna dává moc. Koruna stromová nemá autoritu danou mocí. A dnes už vůbec ne: lidé jsou silnější, protože mají výkonné pily, které ve zlomku vteřiny srazí i košatou korunu – stejně jako to dokáže nemilosrdný vichr. Násilné konce jsou vždycky smutné, připomeňme si tedy raději potěšující setkání s těmi, kdo nosí korunu, ale tu živou. Korunu s nádhernými plody, korunu vonící květy a nadějí. Vzpomeňme na setkání, která zažil každý z nás, i když každý jinak.

Zastavili jste se na kraji lesa, před vámi byla rozlehlá horská louka, na jejímž protějším okraji jako by vám opatrně vybíhaly vstříc různě velké stromky. Za nimi začínal les stromů vysokých, který svou zelení dosahoval až k vzdáleným vlnám kopců, stejně pokrytých vrcholky zelených korun. Poklid krajiny, jen hlasy ptáků a vůně všeho okolo... Nezáleží na jméně – mohlo to být v Brdech, Jeseníkách nebo třeba na Šumavě... Pohled hledí kraj před sebou, díváte se a díváte. To je ta chvíle, o které v jednom českém filmu hrdina říká, že takovou si je třeba uložit do paměti na dobu, kdy nám bude zle. A hlavní a při pohledu nejdůležitější? Stromy.

Anebo nemusíte ani do kopců, stačí vyjít z domu, abyste si srovnali myšlenky, když je na vás nějak všeho moc. Cesta parkem vás sama přivede ke košatému buku, nejstaršímu

v parku. Říkáte mu namyšleně a sami pro sebe, že je to váš strom. Stojí si tu klidně, listy se trochu chvějí, jako by něco povídaly. Zajdete až k němu, rozhrnete převislé větve, abyste se mohli dotknout kmenu. Stojíte chvíli dlouhou – krátkou? Díváte se do koruny stromu a jako by kouzelná peříčka stírala to, co vás trápí...

Stromy – rostou tak samozřejmě kolem nás, že si je někdy ani neuvědomujeme – jako by nebyly. A přece existovaly na Zemi dřív, než se na ní objevili lidé. Jejich osudy se propojily, a to dokonce až tak, že lidé současnosti se vychloubají, jak dokážou přírodě poroučet. A ona že musí poslechnout. Jako by nevěděli, že ani stromy, i když jejich koruny dorůstají mnohem výš, než kdy dorostou lidé, nerostou do nebe.

Lípa v Lipce na Chrudimsku (J. Turek).

Bylo to tenkrát...

Marie Hrušková

Bylo to tenkrát, když byl mezi člověkem a stromem vztah v jiné rovnováze, než je teď. Strom – ten byl tehdy oním mocnějším. Prales obklopoval osady lidí, vstoupit do něho bylo nebezpečné. A přece do něj lidé pronikali dál a dál, i když je to stálo životy. Tajemnost tvarů a stínů pod hustými větvemi, které nepropouštěly sluneční paprsky, zvláštní pach spojující hnilobný dech s vůní pryskyřice a květů, zrádné bažiny a neschůdné stezky s číhajícími zvířaty – to všechno lidi zastrašovalo, ale i lákalo a vzrušovalo. V pralese bylo tolik neznámého a nepochopitelného života... Prales i jednotlivé stromy měly v sobě o tolik víc síly a schopnosti žít než snadno zranitelný člověk, který stál v přírodě vlastně bezbranný, kterého strašilo i skučení vichřice, nepochopitelné příchody bouří, světlo blesku. A navíc – lidé do lesa museli. Potřebovali ho. Potřebovali dřevo, plody, pryskyřici, med, květy na léčení, les poskytoval potravu, aby nezemřeli hladem. Proto znovu a znovu odcházeli do pralesa, vcházeli pod husté koruny velikých stromů, podlézali vývraty, šplhali přes padlé kmeny, vysekávali si stezky, i když ty zase brzo zarůstaly. Strach jim svazoval nohy, ale lidská vůle je hnala dál.

A tak se mohlo přihodit, že muže, kteří pronikli hluboko do hvozdu, zastihla noc. V klamavém světle měsíce se náhle před jejich vyděšenými očima zjevil velikán – strom zalitý neskutečnou září, která jako by ho vydělovala z množství

ostatních stromů. Světlo dalo ještě větší hmotnost silnému kmenu, proti němuž byli i nejsilnější z mužů nepatrní, i rozložitě koruně, v níž prosychající větve připomínaly zlověstně pokroucené pařáty. Stíny prohloubily praskliny ve staré kůře a zdůraznily její zvláštní kresbu. Okolo se pak jako hradba tyčily další kmeny, jen o málo slabší. Zděšení lovci se hrůzou přitiskli k zemi a netroufali si jít dál. Strach a vyčerpání je přemohly. Ráno se vzbudili světlem nového dne, které jen spoře pronikalo klenbou větví. Přežili.

Ani denní světlo neubrало na tajemnosti mohutných stromů, mezi nimiž se muži ocitli. Silný zážitek, vděk za záchranu a radost, že jsou naživu, přidával stromům v očích lidí neskutečnou podobu neznámých a mocných bytostí, které všechno kolem ovládají. Lidem se zdálo, jako by je ony bytosti pozorovaly, přímo cítili jejich přítomnost. Padli proto mezi mohutné vystupující kořeny stromů a děkovali. Na místě zanechali ulovená zvířata. Když se ke stromům za několik dní vrátili, zjistili, že úlovky zmizely. Mocné bytosti dar-oběť přijaly. Na zemi zbylo jen několik holých kostí. Od té doby považovali lidé seskupení mohutných stromů za místo, kam mohou nosit bohům dary. Stromy se staly nedotknutelnými, protože ulomit z nich jen větvičku znamenalo ublížit mocné bytosti a ta by jistě nejen takového opovážlivce, ale celý jeho rod ztrestala.

A třeba se příhoda udála jinak. Že ne světlo měsíce, ale oslňující blesk ozářil do neskutečné podoby mohutné stromy a zděšení lovci ani neprožili v lese celou noc, jen muse-li uprostřed nepřátelského lesa přečkat bouři a náhodou vyvázli bez zranění, třebaže okolo padaly sražené větve a praskaly stromy. Když se po přežití hrůze prales rozvoněl osvěženou zemí, tu se lovcům zdálo, že je zachránil zázrak, mocné božstvo...

V té pradávné minulosti se stal posvátným ten strom, který byl výjimečně mohutný a většinou i velmi starý. Takový strom představoval samotného boha. A zůstal posvátným i později, když byl považován jen za místo, kde tajemné božstvo sídlí. Mohl to být jeden, osamocený strom nebo mohl růst ve skupině stejně mohutných velikánů. V odborných studiích se vžilo pojmenování posvátný háj, svatoháj, svatobor. V něm byl každý strom nedotknutelný, stejně jako celé místo, vstoupit mohli jen vyvolení, kteří pak ostatním tlumočili vzkazy bohů.

Tehdejší lidé věřili, že jim posvátný strom může zprostředkovat spojení s bohem a naznačit jim božskou vůli. V takovém stromě viděli svoji jistotu, proto se k němu obraceli ve chvílích, kdy se potřebovali o někoho nebo o něco opřít. Nedovolili mu ublížit ani ulomením větvičky, protože věřili, že jeho poškozením by škodili sami sobě. Chránili ty výjimečné, posvátné stromy, protože chránili božstva, která v nich sídlila. Chovali se k nim uctivě jako k někomu, koho si není radno rozhněvat.

Při dalším sledování toho, jaké byly představy lidí o místě stromů v jejich životech, se už můžeme opřít o písemné doklady. Národy, které nás ve vývoji předběhly až o tisíce let, většinou znaly a používaly písmo. Mohli jsme tedy poznat jejich historii, mohli jsme se seznámit s myšlenkami filozofů i s příběhy jejich bohů. S jistotou proto víme, že u těchto národů byly stromy v úctě a vážnosti. Jak moc je stromy ovlivnily, poznáme i podle toho, že všechno, co bylo v životě důležité, si většinou představovali v podobě stromů. A pomocí stromů se snažili vysvětlit dokonce i to, co přesahovalo jejich tehdejší chápání.

Světový, vesmírný strom

Představa stromu držícího na sobě celý tehdejší lidem známý svět, stromu světového, který je sloupem Země či středem planety, anebo dokonce stromu vesmírného, jenž drží celý vesmír i s hvězdnou oblohou a po jehož kmenu by bylo možné se dostat nahoru k bohům i dolů do podsvětí, byla obdobná u různých skupin národů.

Tyto stromy byly v různých částech světa odlišné: jejich druhy závisely na tom, jaký strom v daném místě rostl nejčastěji nebo byl nejužitečnější. Ostatní rysy pak měly tyto stromy shodné, ať byly z míst, která se dnes nazývají Japonsko, Skandinávie, Irák nebo Palestina: byly to stromy výjimečného vzhledu, mohutného vzrůstu a hlavně dlouhověké – skoro „věčné“ ve srovnání s nedlouhými životy lidí.

Jak mimořádný byl takový vesmírný strom a jak na něm bylo všechno uspořádáno, si můžeme představit podle mytického severského jasanu Yggdrasilu. Sdružuje v sobě vlastně celou soustavu představ; je na něm zobrazeno mnoho symbolických zvířecích hrdinů, často s lidskými vlastnostmi, i různých bohů. Jsou v něm skryta i různá podobenství.

Tento mocný strom měl tři kořeny: jeden sahal do světa zemřelých – do podsvětí, druhý dosahoval do středního světa – tedy do Země, sídla lidí, a třetí rostl vzhůru, až do sídla bohů. O kořeny se staraly tři sudičky Norny. Byly to sestry, bohyně minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Měly za úkol příst a přistříhovat vlákna života a zalévat kořeny stromu z pramenu života. V mohutné koruně, která zastřešovala celý svět, žili bozi, na vrcholu stromu sídlil v podobě orla nejvyšší severský bůh Odin.

Jasan to byl velikánský – nad celou Zemí. Kdyby snad měl svět zaniknout, pak by se v jeho dřevu ukryl lidský pár;

z něhož by se zrodilo nové pokolení. Mezi mnoha podobnostvými, která jasan Yggdrasil lidem nabízel, tohle dávalo naději... A proč právě jasan? V severní části Evropy byl jasan stromem rozšířeným, obdivovaným pro krásu a oblíbeným pro užitečnost.

Avšak jiný kraj – jiné zvyklosti a jiné stromy: Sumerové si vesmírný strom představovali jako babylonskou vrbu, Indové jako fíkovník. A staří Rusové věřili, že z ohromného dubu rostoucího na ostrově Bujanu vychází každé ráno slunce a každý večer do dubu zapadá, tedy že je to strom, díky němuž nastává den a noc.

Strom života

Z vesmírného či světového stromu si lidé odvodili další představy, které byly pro jejich životy potřebné. Protože věřili, že plody vesmírného stromu zaručují bohům nesmr-

Památný jasan
v Souvlavní
v Orlických horách
(V. Lepš).

telnost, chtěli poznat obdobný strom, který by také jim zajistil věčný a šťastný život. To byla touha, kterou vložili do představy o stromu života. Výstižné vyjádření jeho podoby najdeme například už u starých Egyptanů, kteří si ho představovali jako nádherný zářící strom, který vyrůstá uprostřed ráje a poskytuje všem živým bytostem potravu, ochranu a nesmrtelnost.

Takový vytoužený strom si představovaly všechny národy, které uctívaly stromy. Archeologické nálezy z poslední doby na základě objevených symbolických rytin dokládají, že strom života byl uznávaný už v době kamenné! Nejstarší známý text, který zmiňuje strom života, je dvojjazyčný chvalozpěv akkadského původu, tedy z oblasti dnešního Iráku a Sýrie, z doby skoro dva a půl tisíce let před naším letopočtem. Stylizovaná podoba takového vysněného stromu se zachovala na kameninové váze z Mezopotámie z doby víc než 3 000 let před naším letopočtem.

Druh takového stromu, tedy jak takový zázračný strom měl vypadat, byl opět odvozen od toho, jaké stromy v té které krajině rostly. V Číně vypadal jako broskvoň, ve starém Egyptě měl podobu plodného fíkovníku, v oblasti kolem Eufratu a Tigridu či v Arábii si ho představovali jako odolnou borovici černou, ale i jako mandlovník nebo palmu datlovou. Taková byla i představa společná Semitům, která přešla ve Starém zákoně do křesťanské Bible.

Přednost byla dávána stromům s mnoha plody nebo stromům stálezeleným, v nichž byla pro lidi záruka nesmrtelnosti – vždyť zůstávaly zelené i za dlouhotrvajícího sucha, ve vedrech nebo naopak ve sněhu a mrazech. Tedy v teplých krajích borovice a datlová palma, tis nebo cedr; na chladném severu měl pro lidi význam užitečný jasan a hlavně dub.

Strom poznání

Také představa o stromu poznání byla zřejmě odvozena od vesmírného stromu. Člověk touží po šťastném životě, ale současně ho znepokojují různé otázky. A chce na ně znát odpověď. Chce vědět, jak vznikl život či jak odlišit dobro a zlo. Možná proto staří Babyloňané nazývali strom poznání stromem pravdy a věřili, že spolu se stromem života střeží východní bránu do nebe. Pro lidi byla touha poznávat to, co je zatím nepoznané, důležitá – i proto má strom poznání tak významné místo v mnoha náboženstvích, například pro buddhismus se stal stromem základním – pod ním dosáhl Buddha osvícení.

Tento strom známe i v křesťanské mytologii, dočteme se o něm v Bibli. Traduje se představa, že stromem poznání byla jabloň, a jablko že tedy může za první hřích. Při pohledu na vábný šťavnatý plod se tomu chce i věřit, ovšem geobotanici pochybují. A pokud tedy už šlo o jablko, tak tedy granátové, které bylo známým druhem v jižních krajinách, popsáných ve Starém zákonu jako předobraz ráje.

Bohové a kněžky

Příběhy řeckých a římských bohů patří k nejznámějším ze starých mytologií, zaznamenali je ve své době staří řečtí a římstí autoři v mnoha podobách a nechali se jimi inspirovat i autoři nám časově nepříliš vzdálení. Podobenství, která jsou v těch starých příbězích skryta, mají kouzlo pohádkového světa a přitahují svou nadčasovou platností.

Ve starověkém Řecku se v každém stromě skrývala dryáda, půvabná víla, která ho měla na starosti, a jeho konec znamenal smrt i pro ni. Byly to víly většinou bezejmenné – a přece každá zajišťovala kousek života na zemi. Ani nesmrtelný vládce lesa neměl jiné jméno než Pan či Faun,

vzhledem byl napůl zvíře a napůl člověk – patřil tedy do přírody a současně k lidem. Tím bylo jeho poslání obtížnější.

Stejně jako v lidské společnosti – jejímž předobrazem svět bohů měl být – ti, kdo důležitě, i když ne vždy rozumně rozhodovali, měli i v říši bohů svá jména, své stromy, které k nim patřily a byly symboly jejich božských posláních.

Římané zvolili za své bohy obdobu bohů řeckých – jen jim dali římská jména. Vyděluje se jen posvátný strom spojovaný se založením Říma. Je to fíkovník, protože na břehu pod tímto stromem se Romulus a Remus zachránili a v jeho stínu ležela vlčice, která je odkojila. Bohů bylo v řecké a římské mytologii hodně, pro příklad uvádíme jen některé z nich. Nejvyšším řeckým bohem byl Zeus, v Římě Jupiter. Jejich stromem byl dub, který Řekové považovali za první strom na světě a ze šumění posvátného dubu v Dodóně získávali věštby. Protože do dubů často bijí blesky a stromy to nezničí, viděli v dubech spojnici mezi nebem a zemí. Také buk a ořešák královský bývaly zasvěceny nejvyšším bohům.

Manželkou nejvyššího boha byla u Řeků Héra, u Římanů Juno a jejich stromem byl granátovník a jeho plod granátové jablko. Vavříin patřil k bohu umění a věštby Apollonovi, bohyně moudrosti Pallas Athéna, v Římě nazývaná Minerva, měla za svůj strom olivovník, proto ho má město Athény ve svém znaku. Zasvěceným stromem krásné bohyně lásky Afrodity, kterou v Římě jmenovali Venuše, byla myrta a patřilo k ní i jablko, jak víme z pověsti o soutěži krásy mezi bohyněmi. Ze dřeva borovic byly stavěny lodě a kmeny smrků se využívaly na lodní stěžně – proto byly borovice, smrk a vodmilovná olše přisouzeny bohu moří Poseidonovi, v Římě Neptunovi.

Druidové

Keltům jejich životní filozofie přikazovala vnímavě přistupovat k přírodě, která je obklopovala, proto se stali vynikajícími pozorovateli přírodního dění. Dokázali se vcítit do toho, co tvořilo součásti přírodního života. Významné místo u Keltů zastávali druidové – nejvýše postavení mezi keltskými kněžími. Vládli neobyčejnými schopnostmi, měli velké znalosti o přírodě i o lidech, uměli lidi ovlivňovat. Vedli celou pospolitost k budování harmonických vztahů s okolní přírodou, se zemí, vodstvem, rostlinami i živočichy. K tomu, aby nejen porozuměli, jak co v přírodě existuje, ale aby k přírodě přistupovali s pokorou a úctou a vnímali ji jako rovnocenného partnera. Ne tedy vládnout, ale chápat to, co se děje v přírodě, přijímat od přírody pokyny a zařizovat se podle toho.

Z toho například vyplynulo, že keltské kněžky (drusady) a samozřejmě druidové uměli věštit ze šumění listů posvát-

ných stromů nebo z odrazu oblohy v posvátné studánce. „Pod jejich ochranou byly posvátné dubové háje a jejich jméno prý vzniklo od názvu dubu (řecky drys). Oběti (například bílých býků) neprováděli bez ratolestí z tohoto stromu, neboť co na stromě rostlo, považovali za dar nebes a v souvislosti s tím provedené úkony za pokyn bohů“ (Jan Filip: *Keltská civilizace a její dědictví*, 1995, s. 86).

Sepětí stromů s lidmi viděli i ve shodě různých lidských povah s charakterem různých druhů stromů, jak víme z keltského „stromokruhu“. Učení druidů nebylo zaznamenáno písmem, jako tajné bylo jen ústně předáváno vyvoleným žákům. A tak se musíme při zkoumání jejich životů hlavně opírat o archeologické vykopávky, odvolávat se na odrazy jejich mýtů ve zvycích a pověstech a používat srovnávání s jinými kulturními oblastmi. Písemné záznamy jsou od římských historiků, kteří ovšem život Keltů hodnotili svou zkušeností.

Víme, že se Keltové klaněli mnoha božstvům různých stupňů, v jejich představách měla místo i posvátná zvířata a rostliny, například jmelí. Ze stromů uctívali hlavně tis, buk a dub. Jan Filip v knize *Keltská civilizace a její dědictví* uvádí: „Některým stromům byly připisovány božské vlastnosti nebo aspoň magická síla. Doklady o tom jsou i z pozdějších dob v římských nápisech nebo v irských textech. Jmenují se v nich bohové dubu nebo buku (deus fagus, bůh buku, deus sex arbores, bůh šesti stromů, deus ribus, bůh dubu)“ (s. 144).

Staří Slované

Naši slovanští předci žili svůj nelehký život uprostřed lesů. Mohli se bát nepřístupných a hlubokých hvozdů, ale přesto museli do lesů chodit – dával jim obživu i dřevo. I když

obydlí tehdejších obyvatel našeho území byla postavena ze dřeva, k získání klád měli jen takové nástroje, které stačily na pokácení stromů slabších. O mohutných stromech věřili, že jsou sídly bohů, a proto nedotknutelné: důkazem zůstává tradovaná představa, že v pevném a bouřím vzdorujícím dubu měl sídlo nejvyšší slovanský bůh Perun.

Takový posvátný strom měl schopnost ochraňovat příslušníky kmene, kteří žili v jeho blízkosti, dodávat jim sílu v nelehkém boji o přežití. V to věřili i naši dávní slovanští předci, kteří měli své mýty, legendy a příběhy... Jejich prostřednictvím si v dávnověku lidé pomáhali při snaze o pochopení okolního světa plného záhad, světa, v němž žili mnohem silnější nepřátelé. Byly to stromy, které jim v pochopení světa pomáhaly – vždyť ony byly o tolik silnější, a přece u nich lidé mohli hledat oporu. Posvátný a nedotknutelný strom byl jistotou. Tady je možné najít základ tradice návesních stromů, které bývaly středem dění ve vsi, u kterých se lidé scházeli a měli je v samozřejmé úctě i proto, že rostly na svém místě po staletí, že „praotcův ruka je vsadila“. Ochranná síla pak byla přeneseně prisuzována i stromům rostoucím u stavení. Ty se stávaly spolu s chalupou součástí rodového dědictví, bývaly považovány za odkaz dávno mrtvého předka. Lidé věřili, že tyto stromy mají moc ochránit obyvatele před zlými silami, což bylo nejednou posilováno tím, jak živé koruny stromů ochránily střechu obydlí před rozšířením zhoubného ohně nebo že velké stromy svedly po svém kmenu nebezpečný blesk. Proto bývalo samozřejmostí, že takový strom se těšil po generace úctě rodiny a tato úcta přecházela i na případné další majitele.

Křesťanství

Doby, kdy byly stromy pro svou výjimečnost považovány za posvátné, jsou někdy nazývány pohanskými. Jsou pro nás stále ještě dobou ve vzdálené historii, s kouzly a s uctíváním mnoha bohů. A také stromů, které se staly sídlem bohů, jak jsme si už připomněli. Co se však stalo se vztahem ke stromům, když se naši slovanští předci stali křesťany a začali uctívat jediného Boha? Změnily se vztahy? Pouze pozměnily a trvaly dál. Protože přece stromy s lidmi zůstaly...

Křesťanství bylo v našich zemích přijato po polovině 9. století, ale jak se můžeme dočíst v Kosmově kronice české, ještě o sto let později musel panovník Břetislav příkazovat, aby byly vykáceny a zničeny posvátné stromy, které stále a navzdory zákazům lidé na mnoha místech dál uctívali. Žádná zásadní společenská změna se totiž neuskutečnila nárazem a jako mávnutím kouzelného proutku. Vztah k víře předků a z toho plynoucí úcta k posvátným stromům byl vztah silný. Navíc tehdejší lidé žili obklopeni přírodou, stromy jim samozřejmě byly v mnohém blízké. Křesťanství přineslo do vztahu lidí ke stromům nové podněty. Stačí otevřít stránky Bible a číst...

Dub sv. Václava ve Stochově (J. Turek).